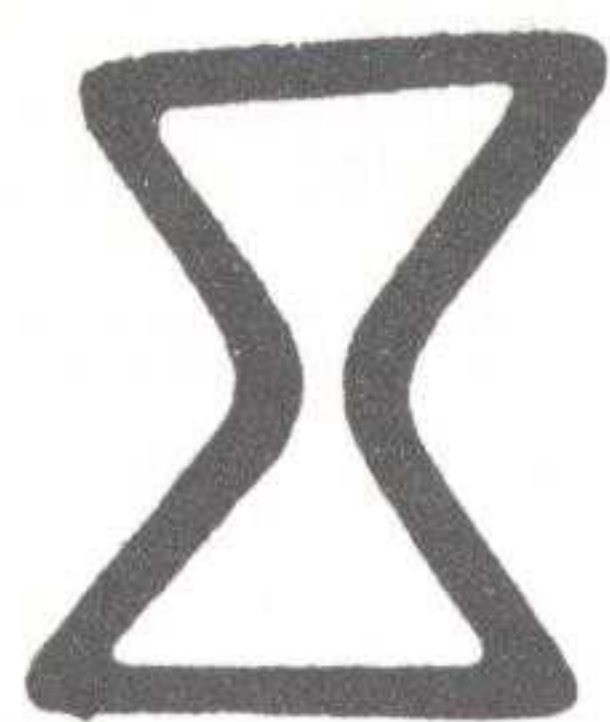

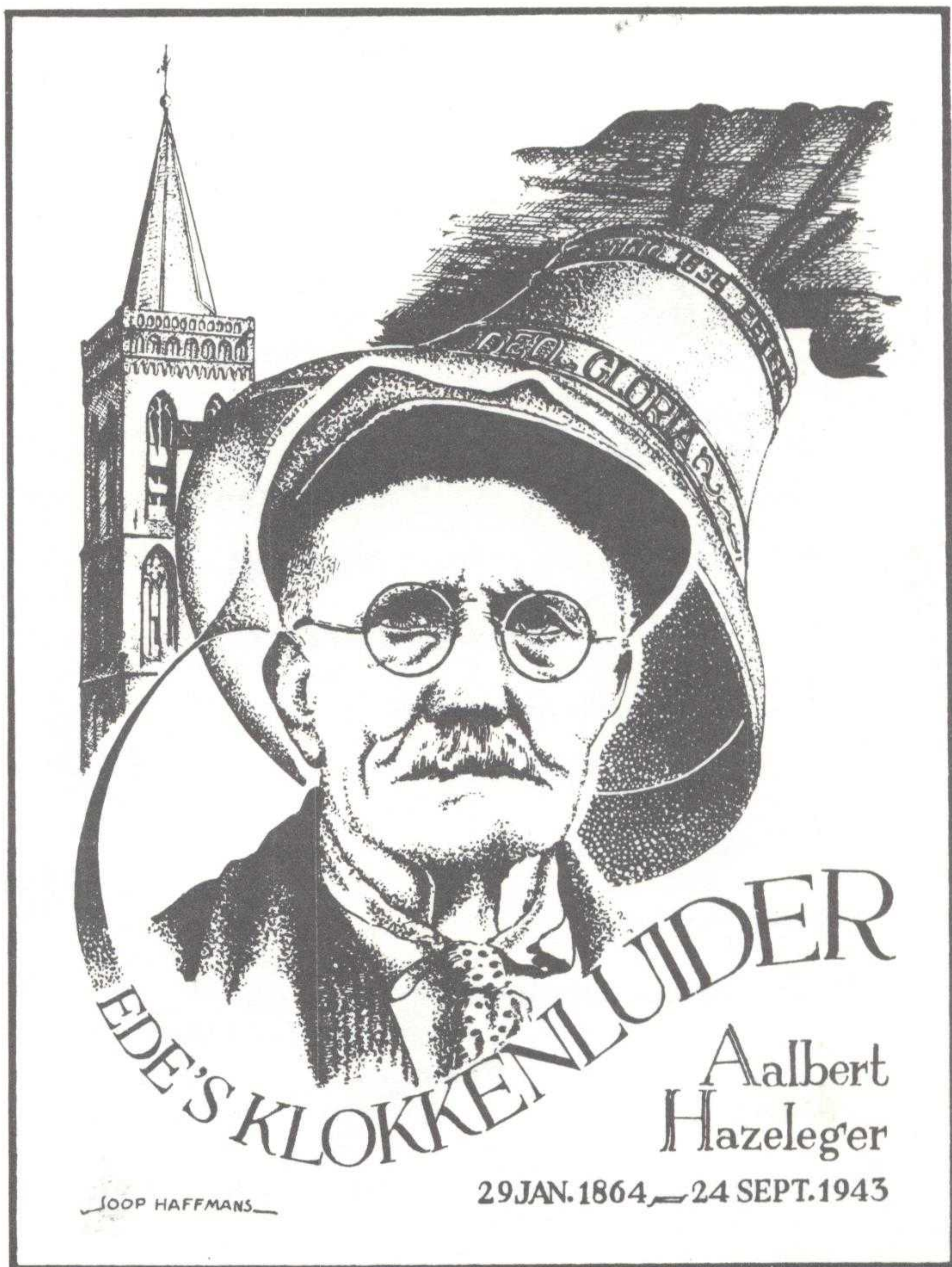

de Zandloper

periodieke uitgave van de
Vereniging "Oud-Ede"
verschijnt elk kwartaal

13e JAARGANG - nr. 4

DECEMBER 1985

Aalbert Hazeleger, de laatste klokkenluider van Ede,
naar een tekening van de kunstenaar J. Haffmans.

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

* Hout

* Board

* Triplex

* Schroten

* Wandplaten

* Deuren

* Draadmateriaal

* Keukens

* Kasten

* Gereedschap

* IJzerwaren

* Verf (Vervetel)

* Schildersgereedschap

* Wandweefsel

* Schuimvinyl

* Rambe assortiment

* Autolakken

* Beitsen, lakken, lijmen enz. enz.

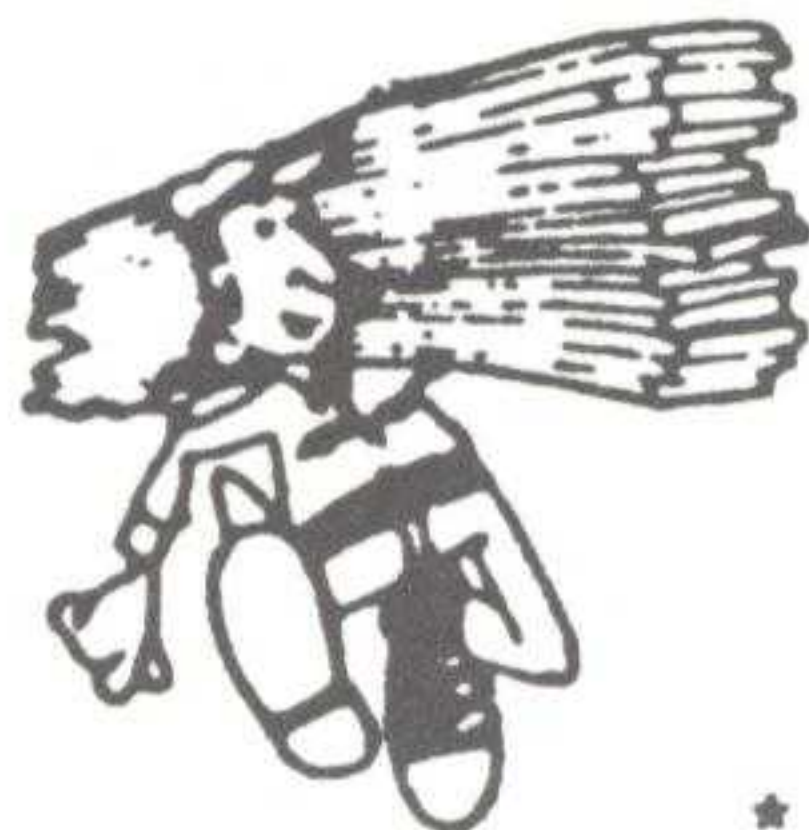
Hout voor jong of oud voor groot of klein

daarvoor

moet u

* Wij geven U een
deskundig advies

* Bezorgen
gratis

bij

Elbert

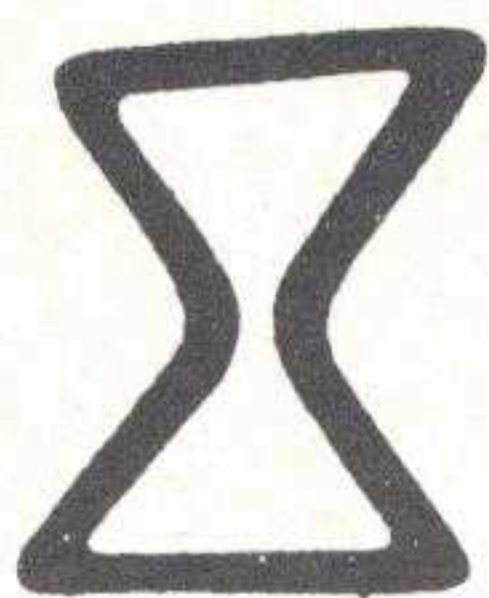

Jansen

zijn

KOLKAKKERWEG 65 - 67

EDE tel. 08380 - 11680

de zandloper

periodieke uitgave van de Vereniging "Oud-Ede"

13e JAARGANG - nr. 4

DECEMBER 1985

DAGELIJKS BESTUUR VERENIGING "OUD-EDE"

voorzitter Drs E. Broekhuis, Nwe Kazerneln 85, 6711 JK Ede.
tel.: 11916.

sekretaris E. Hendriksen, Gr Bentinck-
ln 22, 6712 GT Ede.
tel.: 11229.

penn.mr T. Hylkema, Bremln 42,
6713 EB Ede. tel.: 18808

ERE-LEDEN H.W. Oldenhof
G.W. Bos

AFGEVAARDIGDEN van de VERENIGING

Stichting Ir J. Ubbels, v Irhovenln 9
Tegelmuseum 6711 MN Ede.

Monumenten- JJG vd Pol, Burg Prinsln 26
Commissie 6711 KD Ede.

MUSEUMADRES Museum Oud-Ede, Museumpln
5-7, 6711 NA Ede
tel.: 19554.

CONTRIBUTIE Min. f 15,- per jaar, te
storten op giro 3534268 van
de penningmeester Ver. Oud-
Ede te Ede.

REDAKTIE van het blad "DE ZANDLOPER"

HJ Nijenhuis, Molenstr 101,
6712 CT Ede. tel.: 16838.

J. Das, Weerdenstein 205,
6714 CP Ede. tel.: 39391.

P. Meerdink, p/a Gemeente-
huis, afd. Archief, Ede.

eindred., SJ Ouwendijk, Annadaal 22,
opmaak en 6715 JA Ede. tel.: 33089.
lay-out

OPENINGSTIJDEN MUSEUM OUD-EDE

ma t/m vr 10-12 en 14-17 uur

VERANTWOORDING VOOR GEPUBLICEER- DE TEKSTEN

De redactie van De Zandloper is
u zeer erkentelijk voor al uw
bijdragen in de kopy.

De verantwoordelijkheid voor de
inhoud van historische en tech-
nische gegevens blijft echter
uitdrukkelijk voorbehouden aan
de inzender van de kopy.

De redactie kan eveneens geen
verantwoording op zich nemen
voor het eventueel niet vermeld-
den van de bron, etc., bij het
plaatsen van stukken en/of arti-
kelen, welke zijn ingezonden.

OVERNAME VAN ARTIKELEN UIT "DE ZANDLOPER"

Gehele of gedeeltelijke overna-
me van artikelen uit dit blad
is alleen toegestaan na toestem-
ming van de redactie.

LIDMAATSCHAPKAARTEN en MUSEUM- JAARKAARTEN

Lidmaatschapkaarten van leden
der Vereniging of Museumjaar-
kaarten kunnen tijdens de ope-
ningsuren worden afgehaald aan
de balie van het Museum.

KOPY voor DE ZANDLOPER

Kopy voor het eerstvolgende num-
mer van De Zandloper graag in-
zenden aan de redactie, p/a
Museumplein 5-7 te Ede
en wel vóór:

15 februari 1986.

HET ROEMLOOS EINDE VAN EDES OUDE KERKKLOKKEN.

Enige tijd geleden werd door de museummedewerkers de vraag gesteld of iemand iets naders wist te vertellen over de laatste lotgeval-
len van Edes oude kerkklokken, die in de Tweede Wereldoorlog op
last van de Bezetter werden weggevoerd.

Wel, aan de hand van enige stukken uit het archief van de gemeen-
te Ede, eigenaresse van de torens en klokken van de oude Hervorm-
de Kerken in Ede en de buitendorpen, kon hieromtrent nog het een
en ander worden achterhaald en samengevoegd in onderstaand relaas

Om iets te begrijpen van de gang van zaken rond deze klokkenroof,
want dat was het, moeten we teruggaan naar 23 juli 1942.

Op deze datum werd door Seyss Inquart, de Duitse Rijkskommissa-
ris voor de bezette Nederlandse gebiedsdelen, een verordening
uitgevaardigd, die inhield, dat voorwerpen van koper, lood, tin,
nikkel en samenstellingen daarvan moesten worden aangemeld bij de
Duitse "Rüstungsinspektion" oftewel de Bewapeningsinspektie.

Tot de metaalwaren, die zouden kunnen worden verbeurd verklaard
"ten gunste van het Rijk der Nederlanden", werden ook kerkklokken
gerekend. Maatregelen, die de Nederlandse overheid al in de jaren
1939 en 1940 uit voorzorg hadden getroffen, kwamen de Bezetter
daarbij helaas juist goed van pas. Zo had de Rijksinspekteur voor
de Bescherming van Schatten van Kunst en Wetenschap het Nederland-
se klokkenbezit laten inventariseren en klokken van historische
waarde laten merken met de letter "M" van monument.

Slechts een kwart van het totaalgewicht aan klokken zou nu bij de
invoering van deze nieuwe verordening buiten beschouwing blijven.

Aangezien protesten, zoals verwacht, niet uitbleven, liet men de
geschokte gemoederen eerst enige tijd, om tot bedaren te komen.
In de herfst van 1942 echter kregen de Duitsgezinde personen en
bedrijven opdracht de vordering van klokken te organiseren en
deze te transporteren naar de zg. Sammelstellen. In onze gemeente
stonden een tiental op de nominatie voor transport, nl. de klokken
in de torens van de Hervormde kerken in Bennekom, Ede, Gelders
Veenendaal, Lunteren en Otterlo. Zonder uitzondering helaas was
aan al deze klokken het merkteken "M" onthouden, zodat hen onher-
roepelijk de smeltkroes wachtte. Niet iedereen overigens kon
dit gebeuren lijdelijk aanzien. In onze buurgemeente Renkum bij-
voorbeeld kwam een plaatselijke verzetsman in actie op het mo-
ment, dat daar de klokken al aan de grond stonden. Als vriend
paartje werden diens broer en zus op pad gestuurd om te trachten
de kleinste klok tussen zich in, mee te smokkelen onder dekking
van de avondlijke schemer. Dit lukte al schuifelend wonderwel.
Jammer genoeg was de plaatselijke kerkeraad daarmee helemaal niet
zo verguld. Bang voor Duitse represaillemaatregelen wist zij de
samenzweerders er toe te bewegen de klok weer terug te brengen.')

Deze zal wel dezelfde weg gegaan zijn als de Edese klokken, die

Eén van de geroofde klokken in de sneeuw op 18 januari 1943. De jeugd is er niet merkbaar van onder de indruk.

Klokkenroof te Lunteren op 29 dec 1942.

op 18 januari 1943 alle werden overgebracht naar een opslagplaats van de Gelderse Tramwegmaatschappij in Doetinchem. Tragisch gevolg te Ede was, naar later in datzelfde jaar bleek, dat uitgerekend Edes laatste klokkenluider ten grave zou moeten worden gedragen zonder het traditionele overluiden. Slechts door middel van een versterkte geluidsopname kon het gebeier van "zijn" klokken hem naar zijn laatste rustplaats vergezellen²). Overigens bleef onze gemeente niet geheel klokkeloos. Op kosten van de gedupeerde gemeenteraad, jawel, werd een kleine klok van onbekende herkomst opgehangen in de toren van de Katholieke Kerk in Ede om te dienen als alarmklok. Een klok van gelijk kaliber in de toren van de Hervormde Kerk in Harskamp bleef hangen met het zelfde doel.

De gevorderde klokken uit Ede en de buitendorpen werden na de oorlog niet teruggevonden, op één na. Van gemeentewege ingestelde naspeuringen leidden onder andere naar opslagplaatsen in Groningen, Giethoorn en Aarle-Rixtel. Tenslotte kwam in Tilburg toch nog de kleine klok uit Bennekom boven water. De overige klokken waren echter helaas volgens de Rijksinspektie Kunstbescherming alle naar Duitsland afgevoerd en voor zover bekend versmolten. In de raadsvergadering van 20 november 1945 kon het raadslid

Kleinrensink dan weliswaar verheugd meedelen, dat de teruggekeerde Bennekomse klok al weer één maal om twaalf uur 's middags had geluid, de overige delen van onze gemeente moesten nog enige tijd geduld hebben alvorens deze oude traditie ook daar kon worden hersteld. Hun klokken waren ten tweede male en nu definitief "door dat vyer gevloten" en het zou nog tot 1949 duren eer dankzij de gezamenlijke inspanning van gemeente en burgerij zeven nieuwe klokken de klokkengieterij Petit & Fritsen in het Brabantse Aarle-Rixtel zouden verlaten om overal in onze gemeente een nieuwe episode in Edes geschiedenis in te luiden.

Ede, oktober 1985

P. Meerdink
Gemeentearchief-Ede

Anekdotische gegevens ontleend aan:

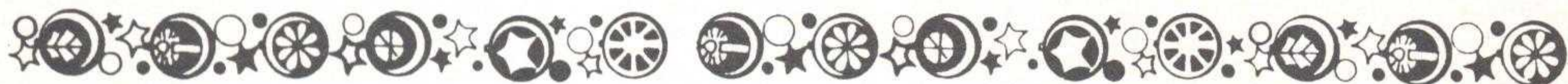
- ¹). Boeree, Th.A.-Kroniek van Ede gedurende de bezettingstijd.
(Ede z.j.) 112.
- ²). Nijenhuis, H.K. - Oud Ede - vertellingen uit ons dorp.
(Zaltbommel 1979) 54.

N.b.: Buiten beschouwing bleven in dit onderzoek de klokken van de overige kerken en particuliere huizen, waarmee de gemeente geen direkte bemoeienis had.

onderschriften foto's

Aalbert Hazeleger, de laatste klokkenluider van Ede, naar een tekening van de kunstenaar J. Haffmans.

Eén van de geroofde klokken in de sneeuw op 18 januari 1943; de jeugd is er niet merkbaar van onder de indruk.

ADVERTENTIE

GEVRAAGD:

Voor de bovenverdieping van ons Museum wordt z.s.m. gevraagd een
redelijk goede STOFZUIGER,

zodat we niet steeds heen en weer behoeven te slepen.

Tevens wordt gevraagd om een klein GASSTEL, welk eveneens zal worden gebruikt op de bovenverdieping van ons Museum.

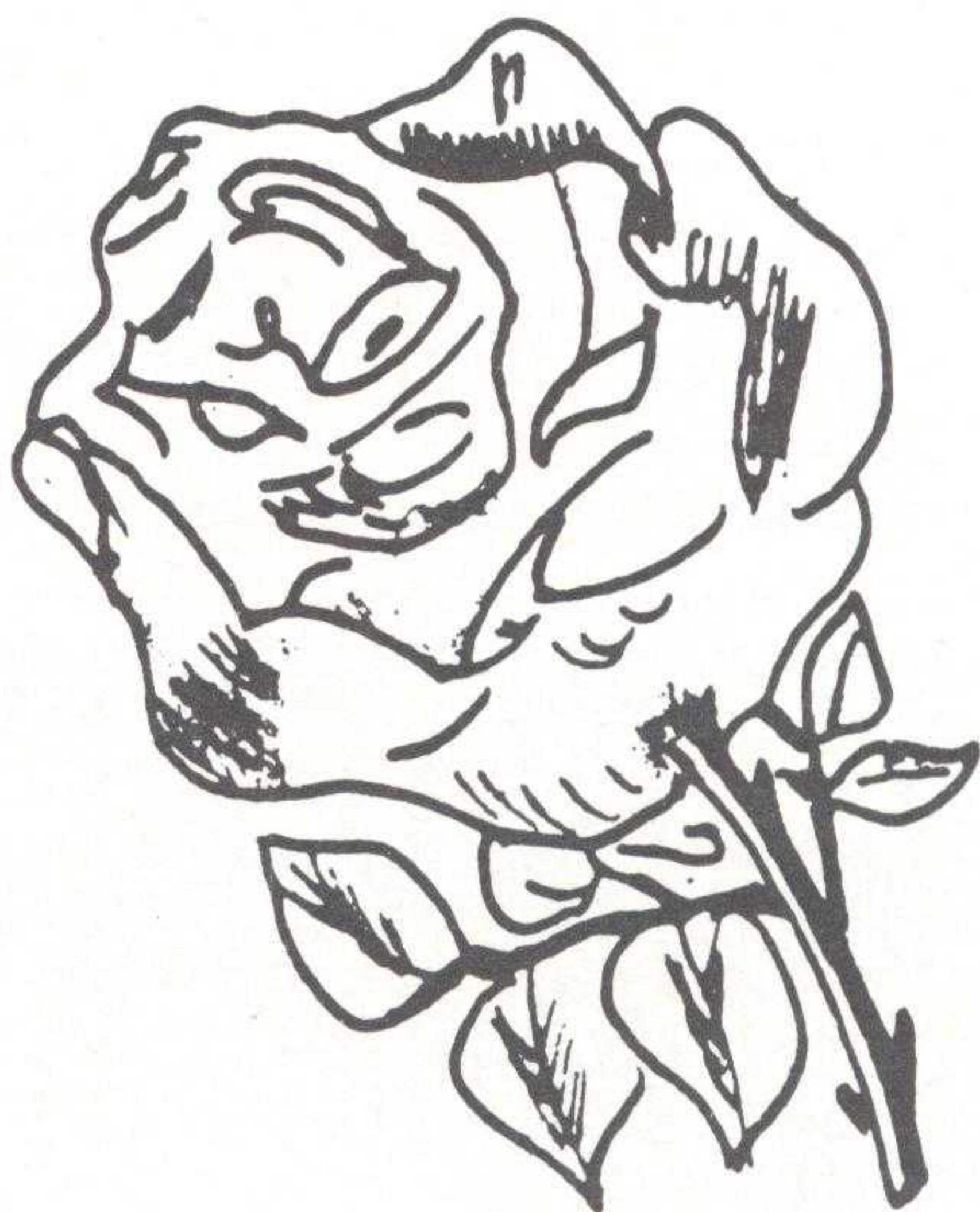
Kunt u ons met één van de gevraagde artikelen helpen, neemt u dan even kontakt op met het museum, tel.: 19554, of komt u even langs.

Al bij voorbaat onze hartelijke dank.

kwekerij

A. van der Meijden

Schaapsweg 80 Ede

tel: 08380 - 15615

hartveroverend

Uw hele nieuwe garderobe samenstellen in één zaak. Omdat alles er is en... alles perfekt is!

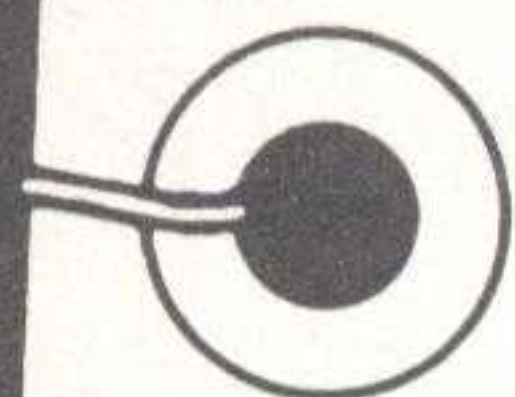
VAN DE WEERD
LADY

grotestraat - ede

gordijnstoffen?
ploegstoffen
natuurlijk!

ze zijn verkrijgbaar bij

Eigen showroom.

VAN DIJK B.V.

**INTERIEUR
VERZORGING**

ZANDLAAN 16 - 6717 LP EDE -
TELEFOON 08380 - 32359

TENTOONSTELLINGEN

Als deze Zandloper verschijnt loopt al sinds de openingsdag op 30 november j.l. de tentoonstelling "40 jaar Beroepsbrandweer in Ede" Veel materiaal, diverse modellen van voertuigen, talrijke oude en nieuwere foto's en een video-film zijn te bezichtigen.

Ook worden folders voor brandpreventie uitgereikt en is een maquette opgesteld van de nieuwe brandweerkazerne op het voormalige Tulpterrein.

Mocht u deze tentoonstelling nog niet hebben bezocht, u heeft nog de mogelijkheid t/m 4 januari 1986.

Een goede week later is een gang naar ons museum opnieuw de moeite waard. Van 13 tot en met 31 januari 1986 worden een aantal tekeningen van de kunstenaar Arnold Koning geexposeerd.

Arnold Hendrik Koning werd geboren op 2 april 1860 te Winschoten waar zijn vader procureur-advocaat was. Na zijn gymnasiumopleiding bezocht Koning de kunstacademie's te Amsterdam en Den Haag.

Hij werd al gauw een schilder van formaat en kan worden gerekend tot de Hollandse impressionisten, waartoe ongetwijfeld zijn vele kontakten met Vincent van Gogh hebben bijgedragen.

Arnold Koning overleed in 1945 en bleef tot op hoge leeftijd erg produktief. Enige tijd heeft hij gewoond in de vroegere villa "Pacifica" aan de Bergstraat te Ede. Uit deze periode stammen de tekeningen (alle uit onze omgeving) die thans in ons museum te bewonderen zijn.

Ter herinnering heeft de gemeente in Ede-Zuid een straat naar hem genoemd.

29 nov 1985 t/m 4 jan 1986	Tentoonstelling "40 jaar Edese Beroepsbrandweer" in diverse zalen van het Museum.
13 jan 1985 t/m 31 jan 1986	Tentoonstelling tekeningen van Arnold Koning in diverse zalen van het Museum.
21 januari 1986	Lezing "De Bijenteelt vroeger en nu" door dhr J.J. Speelziek in de grote zaal van de Volksuniversiteit aan de Ericalaan te Ede. Aanvang: 20.00 uur.
21 januari 1986	Lezing met dia's "Een 350 jaar oude Gelderse Boerenhoeve" door dhr G. de Graaf in de Agrarische school te Ede. Aanvang: 20.00 uur.
sep 1986	Tentoonstelling "90 jaar Gymn. Vereniging Sparta in het Museum.

INLEVEREN VAN METALEN

Aansluitend op het verhaal van de Edese torenklokken, is het wel aardig om te vermelden dat de eerste verplichte inlevering van metalen reeds veel eerder plaatsvond en dat daarbij óók Oud-Ede was betrokken.

Per uitvoerige bekendmaking van 16 juli 1941 werd bevolen alle overbodige huishoudelijke artikelen, van asbakken tot vogelkooitjes, vervaardigd uit koper, nikkel, tin, lood of legeringen, op bepaalde dag en plaats in te leveren.

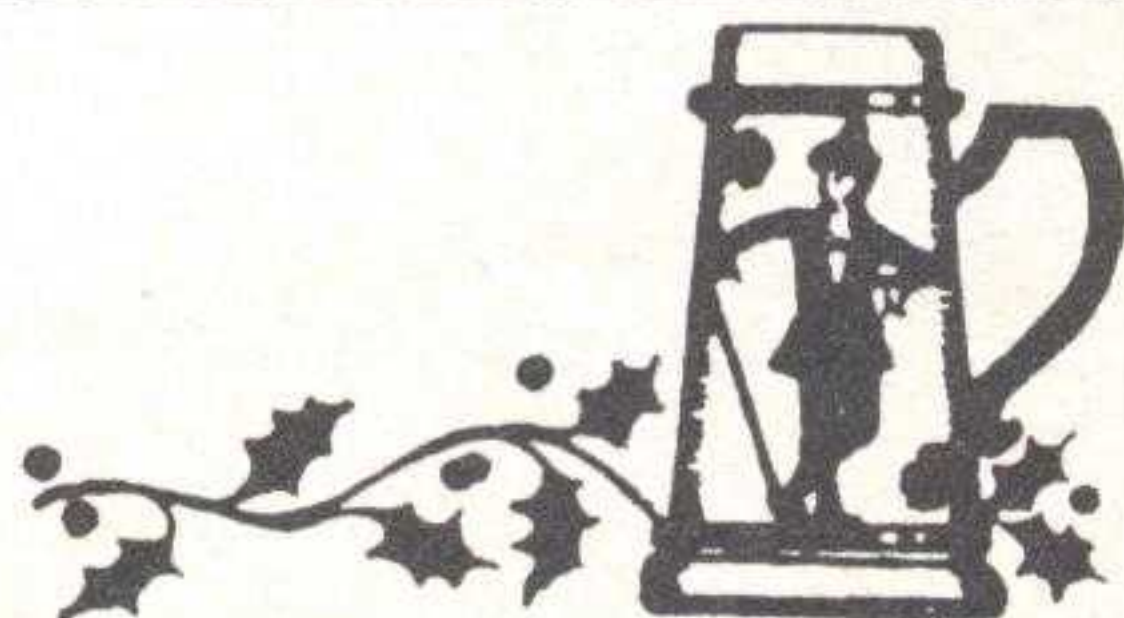
Natuurlijk voldeden maar weinig mensen aan die oproep; wel werden heel wat kostbare bezittingen zorgvuldig ingepakt en op veilige plaatsen verborgen.

Ons Museum, destijds nog van een bescheiden omvang en gevestigd in het oude boerderijtje aan de Driehoek, bezat toch al enige waardevolle zaken die men graag wilde behouden. Nu bestond de mogelijkheid om een aanvraag om vrijstelling in te dienen voor voorwerpen van hoge waarde op wetenschappelijk of geschiedkundig gebied.

De toenmalige voorzitter van "Oud-Ede", de heer W.F.J. Fisher maakte hiervan gebruik en per schrijven van 13 augustus 1941 ontving hij de gevraagde dispensatie. Het betreffende formulier van vrijstelling (zie deze Zandloper) alsmede de oproep tot inlevering van metalen zijn nog beide in het bezit van ons museum.

NIEUWE LEDEN VAN DE VERENIGING "OUD-EDE", die we bij deze hartelijk welkom heten.

- Mw G. Smallegoor-Lansink te Ede;
- Dhr P.J. Hey te Ede;
- Dhr J.M. Veldman te Otterlo.

Verordening betreffende
de inlevering van
metalen

AANVRAAG om vrijstelling van inlevering

van voorwerpen van hooge wetenschappelijke, geschiedkundige of kunst-
waarde, van antiquiteiten en van als handwerk waardevol volksgoed.
(Artikel 5 der Verordening.)

Gemeentestempel

Naam en voorletters (in blokletters of machineschrift): N.F.J. Fischer.

Voorzitter der Vereeniging " OULD-EDE".

Woonplaats: EDE Gemeente: EDE Prov.: Gelderland.

Straat: (laan, gracht, enz.) Grootestraat 22.24.

Beroep: Notaris.

In welke kwaliteit doet Gij deze aanvraag (eigenaar, bezitter, houder)? Als voorzitter van genoemde Vereeniging.

Opgave der voorwerpen, waarvoor vrijstelling van inlevering gevraagd wordt.

Nr.	NAAM VAN HET VOORWERP.	Metaal- soort (zie noot 1).	Land van herkomst.	Gewicht (±) in grammen.	Uw waarde- schatting in guldens.	Ouderdom (zie noot 2).	tij 1940 en 2 ste eouwsch handwerk en beeldhouwwerk naam van den kunstenaar	Neden waarom vrij- stelling ge- vraagd wordt (zie noot 3).
1.	Ketel.	K.	Ned.	1300	2.50	vr 1800		WV.
2.	Ketel	K.	Ned.	750	1.50	vr 1300		WV.
3.	Ketel	K.	Ned.	1200	2.50	vr 1300		WV.
4.	Ketel	K.	Ned.	1600	5	?		WV.
5.	Ketel	K.	Ned.	1750	7.50	?		WV.
6.	Spuitje	L.	Ned.	200	?	?		WV.
7.	Spuitje	L.	Ned.	200	?	?		WV.
8.	Hoorn	T.	Ned.	100	?	?		WV.
9.	Doofpot	K.	Ned.	1400	?	?		WV.
10.	Kruithoorn.	K.	Ned.	130	?	vr 1350		WV.
11.	1 klein lepel	T	"					
12.	1 stijlkruis	K	"					
13.	1 koffijkan	K	"					
Vrijgesteld van inlevering								

Noot 1. Aan te duiden met één letter B: (brons), K (rood en geel koper), T (tin), N (nikkel), L (lood).

Noot 2. Aan te geven met één der volgende opgaven: vóór 1700, vóór 1800, vóór 1850, vóór 1900, na 1900.

Noot 3. Aan te geven met één of meer der volgende letters: HK (hooge kunstwaarde); HG (hooge geschiedkundige waarde); HW (hooge wetenschappelijke waarde); A (antiquiteit); WV (waardevol volksgoed); KN (nieuwe kunstnijverheid handwerk).

NIEUWJAARSWENS

Door de jaren heen is het Nieuwjaarwensen over en weer in zwang geweest. Tussen de vele oude geschriften, die in het bezit van ons museum zijn, bevindt zich ook een origineel exemplaar van een fraai gedicht ter gelegenheid van Nieuwjaarsdag 1864.

Het werd aangeboden door de lantarenopstekers van de gemeente Ede en het zal vermoedelijk wel de bedoeling zijn geweest, dat dit stukje poëzie invloed zou uitoefenen op de Nieuwjaarsfooi. Zekerheid daarover kunnen we niet verkrijgen, maar het is wel aardig om in verband met de komende jaarwisseling het in deze Zandloper eens af te drukken. (zie hiernaast).

LEZING

Voor geïnteresseerden onder onze leden willen we vermelden, dat op dinsdag 21 januari 1986, om 20.00 uur een lezing met dia's zal worden gehouden door de heer G. de Graaf uit Barneveld.

De lezing vindt plaats in de Agrarische School te Ede en gaat over "Een 350 jaar oude Gelderse Boerenhoeve".

De avond wordt georganiseerd door de Koninklijke Mij Tuinbouw en Plantkunde, afdeling gemeente Ede.

DE KLOKKEN LUIDEN WEER

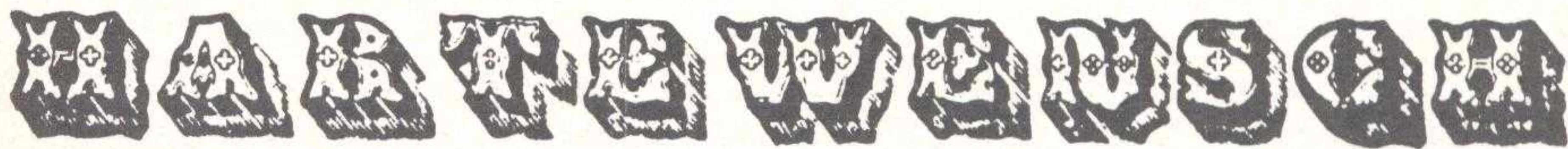
Na de bevrijding werd, zoals reeds vermeld, een onderzoek naar de geroofde klokken ingesteld, zij het zonder enig resultaat.

Hoewel de eerste jaren de omstandigheden nog allerm minst rooskleurig waren, ging men niet bij de pakken neerzitten. Er werd een zgn. "Torencomité" opgericht, bestaande uit de heren J. Versteeg als voorzitter, T. Dekker als sekretaris, alsmede de heren V.d. Top, Weijland en Weener. In samenwerking met het gemeentebestuur zouden genoemde heren er voor zorgen dat de aloude toren haar vertrouwde klanken weer kon laten horen.

Een inzameling onder de bevolking bracht de nodige kontanten bijeen. Tijdens de commissie-vergadering van 28 maart 1949 gaf dhr Versteeg een overzicht van de stand van zaken. Er was aan de firma Petit & Fritsen te Aarle-Rixtel opdracht gegeven tot het vervaardigen van drie klokken, terwijl Eijsbouts uit Asten het elektrisch uurwerk en de wijzerplaten voor zijn rekening zou nemen. De opleveringstermijn was gesteld op half april, maar door een niet nader te omschrijven stagnatie zouden de klokken pas 2 maanden later gereed komen. Derhalve werd de overdracht aan het gemeentebestuur vastgesteld op zaterdagavond 18 juni 1949.

Helaas bleek de zaak toen nog niet rond; de grootste klok vertoonde scheuren en moest opnieuw worden gegoten. Gezien alle voorbereidingen wilde men echter de ingebruikneming toch niet langer uitstellen. Duizenden mensen waren die avond naar de Markt gekomen. Het geroezemoes verstomde toen om kwart over acht de

Des Lantaarn-Opstekers

AAN HET EDEL ACHTBAAR BESTUUR EN ALLE GEACHTE INWONERS DER
GEMEENTE EDE,

bij de Intrede van het Jaar 1864.

Toen weêr 't vervlogen jaar verscheen,
Was 't duister nog in de Oosterlanden,
Dáár mogt het licht, in 't algemeen,
Het vredelicht nog niet ontbranden.
Maar in het lieflijk lentgetij
Was 't vrede, en alles juichte blij.

De handel, kwijnend hier en daar,
Herbloeide weêr, in glans en luister.
Ook voor ons Vaderland, was 't jaar
Een zegepraal op 't neevlig duister.
God zegende ook den landman weêr;
Door d' oogst klom welvaart meer en meer.

De dure tijd nam langzaam af;
Goedkooper werd het brood voor velen.
Hij, die op aarde ons 't aanzijn gaf,
Wilde U met zegen ruim bedeele.
O, blijv' dat voorregt, jaar bij jaar,
Uw deel, vereerde Burgerschaar!

De Koning leev'! Het Dorps-Bestuur
En allen, in wat rang of standen,
Ga 't wel, met ieder levensuur,
Blijv' 't licht van zielsvreê staag ontbranden!
Dat steeds uw aller voorspoed bloei';
Gods gunst uw gronden mild besproeij!

twee klokken begonnen te luiden. Iedereen luisterde stil en ontroerd naar de klanken, die na zes jaar afwezigheid, over ons dorp werden uitgebeierd.

Om half negen opende "De Harmonie" de plechtigheid met het spelen van ons Volkslied, waarna dhr Versteeg het woord nam.

Deze dankte een ieder voor de spontane medewerking en offervardigheid, waardoor het comité haar werkzaamheden tot een goed einde had kunnen brengen.

"Onze aloude toren is weer in zijn vroegere luister hersteld", zo besloot de spreker en bood mede namens de burgerij, klokken, uurwerk en wijzerplaten aan aan burgemeester Boot.

In zijn toespraak haalde de burgervader de dichter Schiller aan, die, doelend op het klokgelui, eens schreef: "De levenden roep ik, de doden beklaag ik en de bliksem breek ik".

De burgemeester noemde het tot stand komen van dit geheel een prachtig staaltje van burgerzin en stelde vast dat deze dag elke Edenaar nog lang in het geheugen zou blijven.

Daarna zong de Chr. Gemengde Zangvereniging "Excelsior" "Het lied van de klok" en besloot het muziekkorps de ingebruikname met het spelen van een koraal: "Dankt, dankt nu allen God".

Inmiddels was het schemer geworden en plotseling flitsten de verlichte wijzerplaten aan, die zeer duidelijk de tijd aangaven.

Na deze geslaagde aktie besloot men het "Torencomité" voorlopig nog niet te ontbinden, teneinde te trachten op een dergelijke wijze ook nog gelden voor een carillon bijeen te brengen.

Helaas, tot op de dag van vandaag is dát nog steeds niet gelukt!

H.J. Nijenhuis.

MIENTJE AAN HET WOORD,

Verscheie minse hen in't museum gevraagd of ze dit jaor nog wat van mien en Harreme zouwe heure. Mer zo as ik al een keer eerder geschreve het, kan ik niet iedere keer in "De Zaandloper" mit mien verhaol ankomme. Ik wör ok een daagje ouwer en al mag ik nog wezeluk spochte op mien gezondheid, toch mot ik iets kalmer an doen. De jaore telle en schrieve is noe ok niet het eerste beroep dat mien zo vaneigus afgaot. En denk derum, ik mot ok veur Harreme en de huushouwe zörrege..... Mer goed, daor bin ik dan weer. Bedaankt veur jullie b langstelling zo as bliekt uut ut vraoge naar mien en Harreme.

Intusse minse, is ut alweer de laotste Zaandloper van ut jaor. De tied is veur ons beije ok noe weer meraokels hard veurbij gaon. Mer dit komt ok al deurdats d'r dit jaor zoveul te doen was in ut museum; zogezeid was d'r dus veul afwisseling. De jöngens in ut museum en de kemissie zin dan ok hardstikke druk geweest. Men iest d'r van, zoveul wark d'r af en toe verzet mos wörde. Gelukkig dat der ok de vrijwillegers dan bijspringen.

De tentoonstelling van de bevrijding van Ee bracht heel wat oud

Eese minse op de been en dus in ut museum. Het was soms aordigheid om te heure hoe veul verhaole men kos vertelle over de jaore 1940/1945 en speciaol ok over de bevrijding. Ieder had zo zien eige belevenisse. Begriepeluk, went ut was toen toch al wel een bar todderige tied met gelukkig de bevrijding as goed eind. Mer veur mien was toch wel het allermooiste, het bezuuk van de Heidekoninginnen van vrogger. Ze waore wel heel wat angeouwerd, mer nog best te herkennen. Harreme keek zien ooge uut en ik mos um verduld nog een bietje in de gaote houwe, went hij vond dat d'r nog best heel mooie deeres bij waore. Zo'n ouwe snoeperd!! Het was aordigheid alle verhaole te heure die los kwamme. D'r was er een die vertelde dat het mooie handboeket dat ze bij de opening van de Heideweek al kreeg, 5 aovonds in de ieskast wier opgebörrege, went dit boeket mos de hele week mee kunnen. Ze had één jurk en niet alle dag een schoone gestoomde, zoas noe gebeurt. Mos je denke. Kos niet leiye. As je over zuunig praot, dan was dat een zuunige tied. Laoter ging ut wel wat raoler, went d'r was er één die had wel drie jurreke en nog een mieters mooie fluwele keep en nog een ander mos enkele maole naor Amsterdam umdat heur klere daor gemaakt wiere deur een internationaol bekend mode-ontwarper.

Wat aordig was ut, dat ok nog één van de hofdaomes van de eerste Heidekoningin d'r bij was. Ut was een aordigheid die middag in ut museum, mit deze minse. Daor kwam bij dat de tentoonstelling dank zij de medewarking van veul minse uut Ee, geslaogd geneumd kos wörden. Zelfs jurreke, vrögger deur Heidekoninginnen gedraoge, waore te zien en een bonk foto's dat ut een aordigheid was.

Tusse twee haokjes, jullie zullen hen gemarkr, dat mien opmarking over de tentoonstellingsagenda angeslaoge is. Zo kunne jullie noe ok weten, dat we de hele maond december en in het begin van januaori een tentoonstelling in huus hebbe over de 40-jaorige Eese Brandweer. Dat die jongens van de brandweer altied veur ons klaor staon, das bekend, mer noe kunne jullie ok nog eens verneme wat ze veerders nog meer doen as waoter in ut vuur spuiten.

Ik hoop dat veul van onze leje de meuite zulle neme naor ut museum te komme. D'r wördt een kwak wark van onze tentoonstelling gemaakt en ut zou aordig zin, as de brandweer zou marreke dat er belangstelling is van onze kaant. Mee daorum: komme heur !!

En ach, as jullie komme kieken, snuffel dan eerst wat bij jullie op zolder of op de hilt. Misschien staot er dan aareges nog wel een goedwarkende stofzuuger, die gemist kan wörde. Diepeveen zal dan minder hoeve te sleupe mit dat zwaore r.. ding, dat ie be-neeje in ut museum gebruikt, as tie bove mot zuuge in het depot van ut museum. En noe ik toch een bietje an het bedele bin - al he'k daor eigeluk een verrekte hekel an- veur vrouw Hendriksen zou een 1- of tweepitsgasstelletje veur gebruik bove in de keuke van ut museum, welkom zin. As ze dan wat wassen mot en de stief-

sel veur de kienderjurrekjes klaor mot maoke en van de schulken van de textielkelektie, dan kan ze dat veurtaon in ut museum doen. Niet alle spulle wörde schoongewassen gebrocht. Ik zou niet derreve vraoge as de penningmeester elke keer mot zegge dat we zuunig motte doen, went de inkomste as subsidies en gifte wörde d'r ok niet ruumer op. Al magge we vaststelle dat ut museum bij onze Gemeenteraad d'r nog altied goed opstaot. Dat mag ok wel ees gezeid wörde, veural noe ut daor ok laang niet meer van eigus gaot.

Minse, ik mot er noe een eind an maoke. We gaon al aordig op het neije jaor an. Ik het geheurd dat ut bestuur in januaori een lezing laot houwe over de bijen. Harreme, as oud iemker zal d'r zeker zin. We gebruuke ok nog altied honing, went dat is goed veur de rimmetiek as je ouwer wörd. Mar ik hoop, dat d'r niet zo veul geschoote zal gaon wörde mit het ouwe jaor en dat ze veural de ruute van ut museum heel zulle laote. Ze gooie d'r tegeswoordig zo'n bonk geld tegen an veur dat duure vuurwark. As kiender waore we vrogger blij, dat we van vaoder een sleutel kreges met een gaotje d'r in en dan mit een spieker saome an een touwtje, klap-pertjes tege de muur slaon. En dat gaf dan een aordige knal, vond je. Koste weinig mer ut was aordig en ut gaf gien schaoi.

We beleefden d'r toch ok veul plezier an en gevaorluk was ut niet. Wel wat de jongens op de boer deeje as ze mit een melkbus en carbied ginge klooie. Spannend en de deksel kos een heel eind wegvliege. Minse bekiek ut. As jullie ons een gelukkig neid jaor wille komme wense, dan bin je harteluk welkom in ut museum.

Ik hoop dat de kou die dit jaor al vrog ingevallen is, dan minder zal zin. Mer daor smaekt een braandewintje meraokels best deur. Mede naomens Harreme goeie feestdaoge en bij veurbaot veul heil en zegen wördt jullie gewenst deur jullie

MIENTJE UUT OUD-EE.

DE BIJENTEELT VROEGER EN NU, lezing door dhr J.J. Spielziek.

De bijenteelt, of zo men in de volksmond zegt het bijenhouden, was vroeger met name op de Veluwe en in de Betuwe een bijkomende bezigheid van velen. Op menig boerderij, maar ook bij de eenvoudige burger in het dorp, stond een stal met bijen. Gewoonlijk bijenkorven en later ook meer de modernere kasten, zag men staan achter "in de hof".

Het is dit onderwerp "De bijen en de imkerij", dat tijdens een lezing voor "Oud-Ede" uw aandacht zal vrgane. Een bekend en deskundig spreker zal deze avond verzorgen over dit onderwerp, n.l. de heer J.J. Spielziek, voorzitter van de Nederlandse Vereniging tot bevordering van de Bijenteelt.

In deze funktie is hij de opvolger van de indertijd nogal roem-

Geen project of kantoor is ons te groot! En geen winkel te klein!

Wij zijn gespecialiseerd om projecten-
kantoren en winkels snel en vakkun-
dig van elke gewenste vloerbedekking
en/of gordijnen te voorzien.
Eigen gordijnen-atelier en meubel-
stoffeerderij.

Ook dit project,
museum Oud Ede, is
verzorgd door:

Eigen showroom.

VAN DIJK B.V.

**INTERIEUR
VERZORGING**

ZANDLAAN 16 - 6717 LP EDE
TELEFOON 08380 - 32359

DURF IN MANNENMODE

**ZEKER
MET...**

VAN DE WEERD
Grotestraat 32
Ede **MAN SHOP**

Mannen durven steeds méér
in mode. Maar mannen
willen vóór alles: zekerheid.
De zekerheid van topkwali-
teit. De zekerheid van een
topmerk, dus.

Voor een internationaal modeprogramma

adc

DRUKWERK

Periodieken, jaarverslagen, tijdschriften, brochures, folders, briefpapier, rekeningen formulieren in bloks, sets, enz.

BINDWERK

Inbinden van boeken en jaargangen tijdschriften met goud- of kleurfolie-druk op boekband.

Archief- en bibliotheekdozen.

Restauratie van antieke boeken en bijbels.

Postverzending

Vouwen en insteken van brieven e.d. in enveloppen.

Adresseren - sorteren - bundelen.

Bijhouden van adressenbestanden en leveren van adresplaatjes.

ADC, Zandlaan 18, 6717 LP Ede, tel.:08380 - 38138

ruchte Ridder Van Rappert.

De Heer Speelziek is een bekend spreker over de bijenhouderij. Bovendien is het aardig te kunnen vermelden dat, hoewel niet meer in Ede woonachtig, de heer Speelziek een zoon is van een van oudsher in Ede bekende familie, die zijn jeugd dan ook in Ede heeft doorgebracht.

Tijdens de lezing zal enig demonstratie-materiaal worden getoond.

Hiervoor werd door ons lid, de heer A.R.M. van Rooyen alle medewerking toegezegd. Niet alleen is dhr Van Rooyen zelf een enthousiast iemker, maar bovendien is hij de sekretaris van de Edese Bijenhouders Vereniging.

Deze avond zal worden gehouden op dinsdag 21 januari 1986 in de grote zaal van het gebouw van de Volksuniversiteit aan de Ericalaan te Ede. Aanvang: 20.00 uur.

Leden van onze Vereniging, leden van de Volksuniversiteit en leden van genoemde Bijenhouders Vereniging hebben gratis toegang. Het bestuur is overtuigd met deze avond de leden een erg boeiende lezing te kunnen aanbieden in het kader van de activiteiten voor een gezond milieu. Het bestuur rekent dan ook op uw aller belangstelling.

Men notere daarom de datum 21 januari 1986 in uw agenda's.

"OUWE TRUI", door R. van Amerongen

Bron: G.A.-Ede

Ouwe Trui; hiermee wordt bedoeld: Jacoba Geertruida Straatman, weduwe van Jan Heebink, ook wel genoemd "Truu Stroaat" (1827-1905) Trui was een borenvrouw die zo rond 1870 in haar woning te Harskamp een schooltje begon. Ze had niet geleerd voor onderwijzeres. Ze wilde de kinderen van Harskamp leren lezen, zodat ze later ook de Bijbel konden lezen. In Harskamp was namelijk nog geen school. De dichtsbijzijnde scholen waren in Otterlo, De Valk en Kootwijk. Voor veel Harskampse kinderen was dat te ver lopen.

Eind 1876 staan er stukken in diverse kranten over het onbevoegd lesgeven van deze vrouw in de vakken van het lager onderwijs.

De Commissaris des Konings (W-III) komt zelfs in actie. Hij zet zijn inspekteur aan het werk; deze weer zijn schoolopziener en die op zijn beurt weer de plaatselijke schoolcommissie te Ede.

De commissie krijgt opdracht om te onderzoeken of er op dit schooltje werkelijk onderwijs wordt gegeven en zo ja, dan moet er een eind komen aan het lesgeven van deze vrouw.

De schoolcommissie, bestaande uit Jonkheer A.W. van Borssele (Burgemeester van Ede) en de heer J.C. ten Cate, heeft op 8 december 1876 een bezoek gebracht aan het matrassen- en breischooltje van Trui.

Ze kwamen in haar woonvertrek, zagen dat het ingericht was tot het geven van onderwijs en stelden vast, dat er 35 kinderen aanwezig waren, jongens en meisjes in de leeftijd van 3 tot 12 jaar, waarvan: 13 kinderen aan tafels zaten op een lei te schrijven,

17 kinderen met een boekje in de hand een les zaten te leren, 1 kind bij Trui stond de les "AB" op te zeggen uit het 2e spelboekje voor weinig gevorderde leerlingen door H. Wester, uitgegeven te Groningen bij A.J. Scholtens-1872, 4 kinderen zaten te breien.

De heren van de schoolcommissie maakten proces-verbaal op, met het gevolg dat Trui voor de Kantonrechter te Wageningen moest verschijnen.

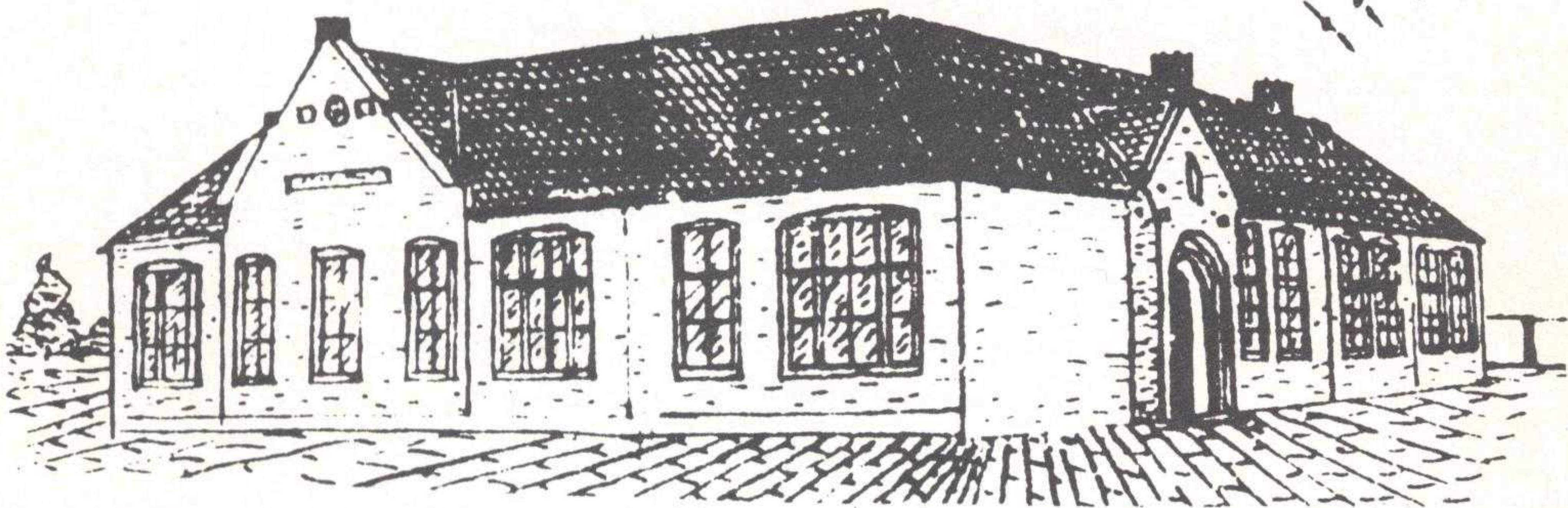
In Harskamp zat men echter ook niet stil. Er werd een brief opgesteld, waarin men zijn tevredenheid betuigde met het onderwijs van Trui en dat men geen andere school wilde. Daarna ging men langs de deur om handtekeningen te verzamelen. Vervolgens stuurde men brief en lijst naar de burgemeester.

Op 24 januari 1877 wordt Trui veroordeeld tot een boete van f 25,- of 7 dagen gevangenisstraf wegens het geven van lager onderwijs, zonder daartoe bevoegd te zijn. De Harskampers Franken en Bouw houden een kollekte en betalen de boete.

Na verloop van enige tijd begon Trui toch weer les te geven.

Eind 1883 volgt weer een proces-verbaal. Trui moest nu verschijnen voor de aarrondissementsrechtbank te Arnhem. Weer een handtekeningenaktie van de Harskampers met als resultaat 75 handtekeningen.

Trui vertelt de rechter dat ze godsdienstles geeft, wat geoorloofd is, maar dat het daarvoor wel nodig is dat de kinderen kunnen lezen en dat ze de kinderen die niet, of gebrekkig kunnen lezen helpt, d.m.v. spel-leesboekjes. Trui wordt vrijgesproken! Op 1 juni 1894 wordt te Harskamp aan de Edeseweg de School met

de Bijbel geopend. Trui was daar nog een aantal jaren handwerkonderwijzeres voor het bedrag van f 50,- per jaar.

Het eerste hoofd van deze school was de heer G. Kamerling.

DE (GESCHIEDENIS-) LES LEZEN.....

Dit keer in De Zandloper een bijdrage in de categorie "hedendaagse geschiedenis".

Professor Geoffrey Barraclough, een Engelse historicus, schreef

dat hedendaagse geschiedenis daar begint, waar de problemen die in de wereld van vandaag aktueel zijn, voor het eerst een zichtbare vorm aannemen.

Slaan we Ede-Stad van 11 november j.l. open, dan zien we koppen als "BANDEN LEKGESTOKEN", "VERNIELINGEN" en "VANDALEN".

Vandalisme is helaas aan de orde van de dag en daarmee natuurlijk ook de bestrijding van dit verschijnsel.

Maar is de bestudering en bestrijding van baldadigheid en vernielzucht eigenlijk wel iets nieuws?

In de vergadering van de gemeenteraad op 8 februari 1951 kijkt de toenmalige burgemeester J.J.G. Boot, terug op het voorafgaande jaar. In deze terugblik vormt de politie.. -het terugbrengen van de sterkte van 60 naar 54 man - en de baldadigheid de inleiding.

In 1950 heeft volgens de burgemeester "de baldadigheid in deze gemeente vormen aangenomen die in vele opzichten bedenkelijk zijn. De Nederlandse jeugd schijnt op dit punt erfelijk belast te zijn en het is voor de politie wel uitermate moeilijk om dit euvel de kop in te drukken. Ruiten, bomen, plantsoenen en hekken moesten het steeds weer ontgelden. Van deze plaats wil ik dan ook nog eens een ernstig beroep doen op de ouders en het onderwyzend personeel der diverse scholen om te trachten door opvoeding hierin zoveel mogelijk verbetering te brengen", aldus dhr Boot.

Twee maanden later, op 24 april, betreurt raadslid Voerman het, dat van het wachthuisje voor autobuspasagiers bij Buitenzorg telkens een ruitje stuk is. Hij zal gaarne zien dat de politie hier nog eens extra op let en dat ook de ouders en het onderwyzend personeel de jeugd nog eens op het hart binden om dit zinloze vandalisme te staken.

In de vergadering van 19 juni 1951 is vandalisme weer een thema voor de raad. Dhr Looman merkt op, dat zich in de omgeving van de markt te Ede in de avonduren regelmatig jongens ophouden met

Banden lek gestoken

EDE – Van de auto van een Lunteraan, die op de parkeerplaats bij De Peppel stond, werden tijdens het weekend de vier banden lek gestoken.

Vernielingen

EDE – In het voormalig, nu leegstaande, gebouw van het KMT aan de Stationsweg zijn vernielers aan het werk geweest. Tien ruiten zijn met stenen ingegooid, twee trapleuningen werden gesloopt en brandblussers kapot gemaakt.

Vandalen

BENNEKOM – Tijdens het weekend hebben vandalen zich uitgeleefd op de Prinsenakkerschool aan de Commandeursweg. Twee grote ruiten werden met stenen ingegooid. Een deel van de dakbedekking werd losgerukt en op straat gegooid.

fietsen, hetgeen hinderlijk moet worden geacht voor het verkeer. Het raadslid Heij heeft verder klachten vernomen van landbouwers in Ede-Zuid over vernieling van het koren, niet alleen door kinderen, maar zelfs door vrouwen die korenbloemen willen plukken. In de oorlog en direkt daarna deed zich dat euvel niet zo veel voor, volgens dhr Heij, maar in 1950 en vooral in 1951 is er ontzaglijk veel vernield. Wanneer belanghebbenden de mensen, die zich hieraan schuldig maken, terechtwezen, ontvingen ze als regel een grote mond op de koop toe.

Het lijkt dhr Heij nodig, dat de schoolhoofden hieraan aandacht besteden en dat door de politie terzake met strengheid wordt opgetreden.

Ede was kennelijk in die tijd niet de enige gemeente waar het vandalisme de kop opstak, want in 1952 verscheen bij de Staatsdrukkerij het rapport betreffende "Maatschappelijke verwildering van de jeugd", bedoeld om een overzichtelijke weergave te zijn van ruim honderd (!) deelrapporten, die elk op hun beurt weer een veelheid van materiaal bundelden. Ze beslaan tesamen verscheidene duizenden bladzijden.

Daarop komt in 1953 het zogenaamde "Bronnenboek" uit, een beknopte bundeling van gegevens met lokale en regionale betekenis. Eén van de hoofdstukken handelt over de jeugd in Ede. Daaruit blijkt, dat "vogelnesten uithalen en muizen, vogels of katten tegen de muur doodgooien" veel voor komt. Het spijbelen neemt toe, evenals gevallen van baldadigheid die vroeger ontbraken (auto's wegrijden en achterlaten, bomen omzagen). In De Klomp vertoont zich 's zaterdagsavonds een groepje van ca. 15 jongeren op bepaalde verkeerspunten; rondkijken, naar meisjes kijken en mensen naschreeuwen zijn de enige bezigheden.

Niet deze streken zijn interessant, maar (naast een sociografische schets van de Edese bevolking) juist het zoeken naar de bronnen van het vandalisme.

Zo constateert de rapportage, dat sport en muziek wel belangstelling hebben, doch door gebrek aan leiding en amusement is het straatlenteren 'normaal'. Verder heersen oorlogsverwachting, defaitisme en wanhoopsstemming.

Er is geen eerbied voor de oudere generatie; die heeft gefaald en wordt niet meer als voorbeeld genomen. Veelal wordt de schuld van alle wereld-ellende op de ouderen geschoven. De jeugd wil niet gericht worden door thuis en school en heeft evenmin belangstelling voor een derde milieu.

Wat de jeugd betreft is er na zo'n 35 jaar weinig verandering te bemerken. En ook bij de overheid probeert men nog steeds het vandalisme van de jeugdigen te bestrijden door middel van thuis, school en derde milieu, terwijl gezien de conclusies in het bovengenoemde 'Bronnenboek' dit juist de instituten zijn, waartegen de jeugd zich afzet.

Zoals de Duitse filosoof Georg Wilhelm Friedrich Hegel al in ca. 1820 stelde: 'Die Geschichte lehrt im wesentlichen, das die Menschen nichts aus ihr lernen wollen!'

T. Umbra
Ede, 14 november 1985

GLASSCHADE HERSTELLEN

JANSEN v/h de NOOY bellen

Telefoon: 16308

tevens verkoop en plaatsing van alle soorten glas.

SPIEGELS en GESLEPEN GLASPLATEN

ISOLATIEGLAS van THERMOPANE - POLYGLAS

of aluminium voorzetramen.

GLASHERSTEL JANSEN v/h de NOOY

Bettekamp 13 EDE Telefoon: 16308

SCHILDERSBEDRIJF de NOOY

voor alle onderhoudswerken, zowel binnen- als
buitenwerk, sauswerk, sierpleister, sigmulto, behangwerk
en andere schilderswerkzaamheden.

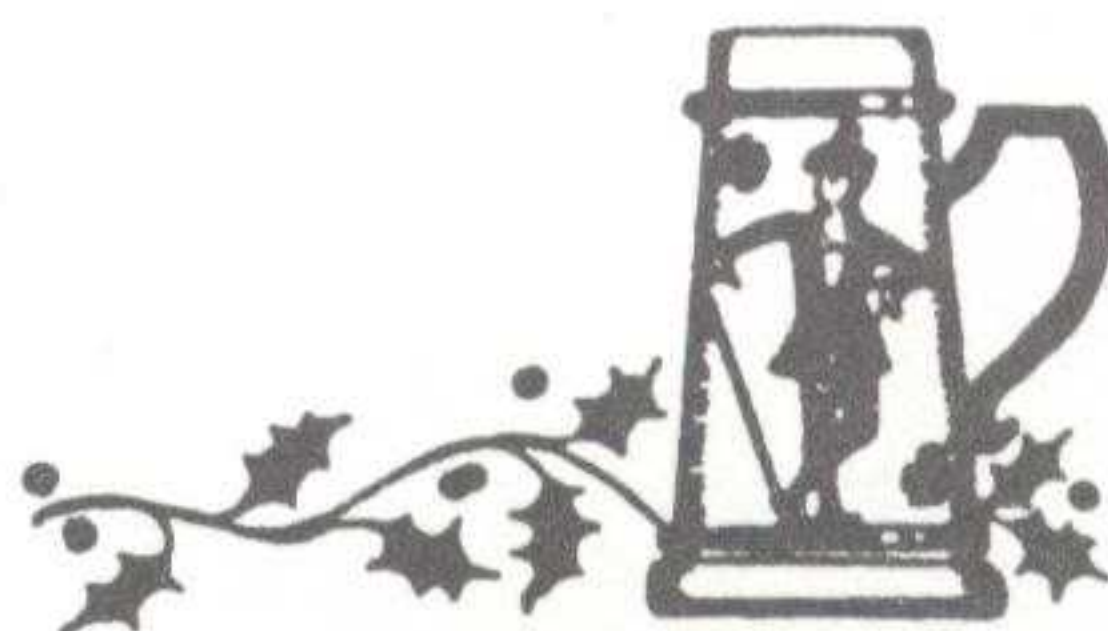
voor informatie

naar:

JANSEN

Bettekamp 13 EDE

Telefoon: 16308

gelders-utrechtse spaarbank

meer dan spaarbank alleen

De oudste financiële instelling in Ede, die ondanks haar
leeftijd met jeugdig élan actief blijft met een aan vandaag
aangepast dienstenpakket ook voor U !

'n Bondsspaarbank, moderne gezinsbank voor alle
bankzaken en verzekeringen.

Reeds sedert 1872 de vertrouwensinstelling
van vele duizenden spaarders.

VAN OUDSHER DE BANK VOOR ALLE MENSEN
DE BANK NU OOK VOOR U !

Hoofdkantoor:
Telefoonweg 110-112 — EDE — Tel. 19020
5 kantoren in EDE — 10 kantoren in de Gemeente